

על הגורסים תרבות עברית במקום ציונות

רב צעיר

דבריו של רבי-צעיר, המייסד והעורך הראשון של „בצרון“, נכתבו בצורת תזכיר בתמוז תש"ח. התזכיר היה אמור להשלח לנציגות ישראל בווינגטון.

אנחנו נותנים את הדברים, שרובם הם אקטואליים היום כזמן היכתבם, בהשמטות מספר. אגב כדאי לציין, שבתזכירו של רב צעיר היגדים ומשפטים שהובעו באותה עת במאמרו של מיכאל ארפא „לחקר תפקיד התרבות הישראלית בגולה“ שבו נידונו כיווניה של התנועה העברית כאמרוקה והתייחסותם לרעיון גאולת ישראל. המאמר נתפרסם ב„עליל“, חוברת ב', שעורכו של בצרון" הגיב עליו בדבריו רצון ושבת. – המערכת.

אל יהא הרבר נראה כפרדוקס, שביחד עם התרוממות הרוח הציוני והלאומי שנתעוררה לרגלי תקומת המדינה, באה גם יאוש ונפילה ובמידה ידועה אף התקררות לעצם קיומה של המדינה, שהגיעה בחוגים ידועים עד כדי התנגדות חשאית, שלעת עתה היא עדיין בבחינה מתחת לסף ההכרה, אבל היא יכולה ומסוגלה בזמן מן הזמנים להתפרץ בגלוי, והסיבה מונחת בטבע הדברים. הציונות המדינית הלא היא ביסודה שלילת הגלות. עצם הורתה ולידתה על ידי הרצל היה בעריסת שלילת הגלות. אולם כשנולד ביחד עמה אחר-העמיות עם דרישת הכשרת הלבבות בגולה, נישטשטשו התחומים בין שלילת הגלות וחיובה והיו שניהם יכולים לדור במדור אחד, כתאומים. ההסתדרות הציונית בעוד ששאפה להגשים את הרעיון הציוני המדיני, שנראה לרבים מטובי הציונים כאידיאל רחוק, מצאה לה בינתים כר נרחב לתעמולה ציונית בגולה ולהכשרת הלבבות „ליום שידובר בה“. אולם עם התגשמות המדינה נולד חלל ריק בתנועה הציונית, שנהפכה לריחים של רוח ולעבודה שזורעת ואינה קוצרת.

נוסף על זה נתעוררה בתוקף שאלת „הגולה“ מה יהיה עם הגולה? תרעה עד שתסתאב או שתחיה בצל המדינה ותשמש הרום לכסא הכבוד של מלכות ישראל, ותהיה כאור הלבנה שמקבלה אורה מן השמש? אבל ראשית טיבם של הניצוצות ההם שזוהר המדינה מפורם עדין מכוסה בערפל, ושנית הלא הגולה רגילה להביט על עצמה כעל מחוללת של ילידת המדינה שנוצרה מכוחה וגבורתה הרוחנית והחומרית וכעת נהפכה המטבע, המשפיע נהפך למושפע, והנותן נעשה למקבל. הגולה לבשה כלי גולה והיתה שפחה לגבי גבירתה.

רחשי התביעות הצפונות הללו ביחד עם עוד שרידי קטעי התנגדות הקיימים עוד מראשית התנועה הציונית קמו פתאום לתחיה עם תקומתה של המדינה. חלק בראש לוקחה ההתנגדות הדתית, הרואה את עצמה כבת-מלכה שגולו ממנה את חלק ירושתה בכסא המלוכה, כי על-ידי התנועה המדינית החילונית נדחפה התנועה הדתית לאחור והיא באה בטענות חזקה, חזקה... של שנות אלפים, מבלי העת שיותר משהתקיימה בזכות עצמה התקיימה בזכות אמונת המשיח, שביסודה מונח גרעין מלכות ישראל. ההתנגדות הדתית הזאת התחזקה כעת פחות או יותר בכל מפלגותיה מימין — ומשמאל — ומשום מה היא חזקה כעת דוקא באגף השמאלי יותר מבאגף הימני — (יוצא מן הכלל הוא ה„מזרחי“ שנשאר עומד על עמדו בתוקף לתקומת המדינה).

אחריה תלך הטענה של אזרחיות כפולה שבצבצה מן החורים והסדקים של

שונאי ציון ושונאי ישראל. חזקה ממנה היא שאלת הלשון, ביחוד זו של תחית האיריש, ילידת הגלות, שנעקרת משרשה על ידי תקומת המדינה. בעיה זו נתעוררה שוב בכוח אמיץ. דבריה לקחו להם קרנים לנגח את חומת המדינה ולהקת נביאים קמה להאפיל על זהרה של מלכות ישראל ולהפוך בזכות קיום הגולה, שלשונה ותרבותה הלועזית היא מבצרה.

גם התרבות העברית, שמתחילה לא היתה אלא כסניף להתנועה הציונית המדינית וצל צלה, התחילה וורשת קיום לעצמה כממשלה גלותית בתוך ממשלת ישראלית. הפקודה יצאה מפי מנהלי ההסתדרות הציונית, לבו ועסקו בתרבות! אף-על-פי שמחשבתם לכאורה רצויה, אבל מעשיהם מוכיחים על הרצון ליצור תנועה תרבותית עברית-אמריקאית שתהיה עומדת ברשות עצמה מכלי להיות תלויה בתרבות א"י. תפקידה הנוכחי של העבודה התרבותית-עברית באמריקה, עד כמה שאפשר לרונ מפי דבריה ומנהיגיה, הוא להקל על מצבו הרוחני הקשה של האדם היהודי השרוי בגלות ולספק את צרכיו התרבותיים-רוחניים, כדי שלא ירגיש צורך והכרח לעלות לארץ ישראל. יתר על כן, המלה תרבות עברית אמריקאית יכולה להדרש לכמה פנים, ובקלות ראש אפשר להחליפה על לשון אנגלית על ידי האמתלה שצריכים ללכת אל העם.

חוששני שסופה של תנועת התרבות העברית באמריקה תיהפך לתרבות עברית אמריקאית, שלא רק הלשון, אלא שגם הערכים שלה יקבלו צורה זרה ותוכן זר לרוח היהדות המקורית באופן שתנועה זו תהיה חזרה על היהדות האלכסנדרונית היונית שבימי בית שני שנעשתה צרה ליהדות ארץ-ישראלית וסופה שנתנוגתה והלכה ונשכחה מן החיים.

הצר השווה שבכל התנועות הללו, שיש להוסיף עליהן כהנה וכהנה, היא שורכן להזיק לתקומת מדינת ישראל. לפי שהן כיסודן תנועות גלותיות, החוששות מפני חבלי הגאולה. ואם לא יעמדו כנגדן בעור מועד לקרבן תחת כנפי שכינת ישראל ילכו ויתרחקו לאט לאט מן המרכז עד שיהיו נקרעים ממנו לגמרי. המצב הנוכחי ביהדות הגולה מוכיר במידה ידועה את ראשית התנועה הציונית בימי הרצל, שקמו לה מתנגדים ושונאים מכל צד, אלא שאז היתה ההתנגדות בגלוי וכעת היא בהסתר. ולכשנסתכל גראה שההתנגדות החשאית הזאת היא הדיקולן של ההתנגדויות הגלויות והן ויונקת משרשיהן, אבל אף היא סופה להתפרץ בגלוי.

היוצא מזה שחובה מוטלת כעת על ממשלת ישראל לשום עינה על המרכז החזק ביותר בתפוצת הגולה מצד ערכו הכמותי והתרבותי וגם מצד ערך השפעתו הגדולה על המדיניות של מלכות ישראל ועל יחס האומ' אליה ולהיות עד לכל התנועות הפנימיות המתהלכות בתוכו ולעשות תעמולה עזה לקרב את הלבבות למלכות ישראל שיהיה באוהל אחד ושלא יולד חלילה קרע בין קהל הגולה רבי-המשקל הזה ובין המדינה הישראלית.